

Сивко Дмитро

Тернопільський національний економічний університет
(науковий керівник: к.е.н., ст. викладач кафедри
підприємництва і торгівлі Федорович П. П.)

ВИМІРЮВАННЯ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Доцільність прийняття конкретного управлінського рішення, у природі котрого закладений визначений ступінь ризику, може бути виявлена шляхом його аналізу й оцінки. Це означає, що для ефективного управління необхідно не тільки знати про можливий підприємницький ризик і зробити його якісний аналіз, а і необхідно оцінити його, визначити його ступінь.

При прийнятті будь-якого управлінського рішення економічна ефективність від його реалізації повинна бути скоригована на ступінь ризику його досягнення. Аналіз підприємницьких ризиків доцільно проводити по декількох основних напрямках, наявність яких обумовлено:

- специфічними особливостями безпосередньо суб'єкта, що займається підприємницькою діяльністю;
- особливостями зовнішнього середовища, у якому він функціонує, і який знаходиться в процесі постійного розвитку [2, с. 31-46].

Виправданий ризик – це об'єктивно існуючий елемент системи функціонування підприємств в умовах ринкової економіки. Імовірнісний характер економічних рішень, прийнятих в умовах ринкової економіки, може бути виявлений лише за допомогою визначених методів аналізу ризиків і їхнього впливу на діяльність фірми. Пошук такого рішення з можливої множини, яке б містило лише виправданий ризик, є однією з основних задач якісного і кількісного аналізу ризику.

Більшість вчених вважають, що якісний аналіз є найбільш складним етапом у проведенні загального аналізу ступеня ризику від визначеного напрямку діяльності фірми. Його головне завдання полягає у визначенні чинників ризику, виявленні напрямків діяльності й етапів, на яких може виникнути ризик. Таким чином, протягом якісного аналізу встановлюються потенційні області ризику і після цього ідентифікуються всі можливі ризики.

Якісний аналіз ризику проходить по декількох основних напрямках. Сутність першого напрямку складається в тому, що проводиться порівняння очікуваних позитивних результатів від вибору конкретного напрямку підприємницької діяльності з можливими від цього наслідками. Другий напрямок, по якому повинний проходити якісний аналіз складається в тому, що необхідно визначити вплив рішень, що приймаються фірмою на етапі розробки

стратегії, на інтереси суб'єктів господарської діяльності.

Найбільш поширеними методами кількісної оцінки ступеня ризику є:

- статистичний метод;
- метод аналізу доцільності витрат;
- метод експертних оцінок;
- аналітичний метод;
- метод використання аналогів;
- комплексна оцінка ризиків [1, с. 246-253].

Визначення ступеня ризику шляхом аналізу доцільності витрат орієнтоване на ідентифікацію потенційних зон ризику. Для цього стан за кожним з елементів витрат поділяється на області ризику, що являють собою зону загальних витрат, у межах яких конкретні втрати не перевищують граничного значення встановленого рівня ризику:

- область абсолютної стійкості;
- область нормальної стійкості;
- область нестійкого стану;
- область критичного стану;
- область кризового стану.

Якщо для оцінки ризику немає достатніх статистичних даних або є сумнів у їхній вірогідності, можна застосувати метод, що використовує досвід і інтуїцію фахівців. Такі методи називаються евристичними методами або методами експертних оцінок і реалізуються шляхом обробки думок професіоналів. Експертні оцінки можуть здійснюватися як за бальною системою, так і в конкретних кількісних показниках.

Існує кілька різновидів евристичних методів. Широко відомий, наприклад, метод Делфі. Він характеризується анонімністю і керованим зворотним зв'язком. Мета анонімності – уникнути групового обговорення і тиску думки авторитетних осіб. Після першої обробки результатів експертизи узагальнений результат повідомляється кожному експерту, і експертиза повторюється знову. Надалі застосовуються методи обробки експертних оцінок, робота з якими дещо аналогічна роботі зі статистичним матеріалом.

До експертних методів належать також і широко відомі методики, що застосовуються у міжнародній практиці:

- методика Швейцарської банківської корпорації;
- методика BERI [3, с. 67].

Аналізуючи ступінь ризику певного напрямку підприємницької діяльності, використовують дані про розвиток подібних напрямків у минулому. Джерела інформації можуть бути найрізноманітніші: опубліковані звіти компаній, інформація державних органів, дані страхових компаній. Отримані дані

обробляються з метою виявлення залежностей між планованими результатами майбутньої діяльності і потенційних ризиків.

Доцільність використання методу полягає в тому, що його можна застосовувати при виявленні ступеня ризику інноваційного напрямку підприємницької діяльності. Коли відсутня строга статистична база, краще знати минулий досвід, ніж не знати нічого [3, с. 75].

Проводячи комплексну оцінку діяльності в умовах ризику, необхідно не тільки встановити всі джерела ризиків, а й виявити, які джерела домінують. При цьому всі можливі втрати за ознакою впливу на діяльність фірми доцільно класифікувати на визначальні і побічні (непрямі). Крім того, слід виділити випадкові складові втрат, тобто ті, розрахунок яких найскладніший через високу невизначеність, наприклад, зростання цін в умовах низької інфляції.

Ризик, як уже наголошувалося, може вимірюватися в абсолютних і відносних величинах. В абсолютному вираженні ризик може бути вимірний величиною прогнозованих втрат (збитків), а у відносному вираженні він може бути визначений як величина збитків, віднесена до певної бази. База може бути обрана безпосередньо самою фірмою. Це можуть бути витрати на виробництво, вартість основних виробничих фондів, активи підприємства, прибуток, чисельність персоналу і т. п. Основна вимога в цьому методі – всі ризики мають бути оцінені одним способом.

На практиці, визначаючи величину ризику в абсолютному вираженні, використовують спрощений підхід. Його сутність полягає у тому, що оцінюється ступінь впливу ризику на основні показники роботи фірми. А ось після цього можна зробити висновок про доцільність прийняття даного ризику і здійснення даного виду діяльності.

Використані джерела

1. Вітлінський Г.І. Ризикологія в економіці та підприємстві : монографія. Київ : КНЕУ, 2004. 480 с.
2. Ілляшенко С.М. Економічний ризик : навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 220 с.
3. Машина Н.І. Економічний ризик і методи його вимірювання : навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. 188 с.